

JAARBOEK VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

43

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM 1956

Commissie van Redactie: Dr. H. Enno van Gelder, Voorburg;
Dr. A. Gorter, Bilthoven; O. N. Keuzenkamp-Roovers, Groningen;
Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta, Amsterdam.

Alle correspondentie betreffende redactie en administratie te richten
aan het secretariaat: Lange Voorhout 50, 's-Gravenhage.

VALSE NEDERLANDSE DUKATEN II

door

A. VAN DER WIEL †

Na de publicatie van mijn artikel over dit onderwerp ¹ kwam ik in het bezit van het reeds daarin vermelde artikel van S. A. Rosanov ² en daarin stond zoveel, dat de Nederlandse verzamelaars belang zal inboezemen, dat ik besloot hieraan nog eens een artikel te wijden.

Na een lange inleiding, waarin uitvoerig de geschiedenis van de dukaat wordt beschreven en waarin de schrijver blijk geeft van zijn grote belesenheid op dit gebied, haalt hij een boek van de Russische schrijver K. M. Phloeg aan, waarin gezegd wordt, dat de aanmunting van Nederlandse dukaten in Rusland in 1735 aanving. Naar aanleiding hiervan deelt de schrijver ons mede, dat in augustus 1730 op — misschien wel mondeling — bevel van Keizerin Anna Iwanowna door de Staatsraad Tatisjtsjov proefdukaten naar de gelijkenis van de Nederlandse dukaten werden vervaardigd en dat sinds 1736 in de boeken van de Keizerlijke oekazen van het kabinet regelmatig posten voorkomen van uitgaven voor Nederlandse dukaten vervaardigd uit het in de Altai en de Oeral verkregen goud. Deze aanmunting zou slechts 12.764 of 12.747 stuks hebben bedragen. Daarna werden op 8 juni 1762 wederom 10.000 dukaten van Nederlands type in de Keizerlijke schatkist gestort, vervaardigd krachtens het bevel van Keizer Peter III van 2 April 1762.

Onder Catharina II werd deze muntslag belangrijker; in 1770 werden 90.100 en in 1771 nog eens 50.000 dezer dukaten geslagen, daarna weder in 1788 en van 1792 tot 1795 jaarlijks. In totaal zijn onder Catharina II minstens 333.737 dukaten van Nederlands type in Rusland geslagen. Over een muntslag in 1796 heeft de schrijver geen zekerheid verkregen, maar hij vermoedt, dat toen de 10.073 stuks geslagen zijn, die onder de regering van keizer Paul I ontmunt zijn. Onder deze keizer zijn in Rusland geen dukaten geslagen, de muntslag werd eerst hervat onder diens opvolger Alexander I. Onder deze keizer zijn in ieder geval in 1804 en 1805 belangrijke bedragen aan dukaten gemunt en zich beroepende op de daaruit verkregen winst, wist de Minister van Financiën op 23 Octo-

ber 1806 toestemming van de keizer te verkrijgen om het aan het kabinet toebehorende goud uitsluitend in dukaten om te werken. In totaal zijn onder keizer Alexander I in Rusland 7.006.301 dukaten geslagen, daarna zijn er nog 18.336.835 geslagen onder keizer Nicolaas I en 2.550.200 onder keizer Alexander II.

De schrijver publiceert nog twee brieven uit 1868, die op deze aanmuntingen betrekking hebben en die ik in Nederlandse vertaling in bijlage II en III weergeef. Het einde der toen gevoerde onderhandelingen vermeldde ik reeds in mijn vorig artikel. Rosanov vertelt nog, dat in 1869 het restant van 77.657 stuks op 200 na werd omgemunt en dat deze laatste 200 stuks bewaard bleven tot 1897 en toen eveneens omgesmolten werden.

Verder deelt Rosanov nog mede, dat in het museum van de Munt te Leningrad nog bewaard worden de stempels, waarmede destijds de „bekende munt” geslagen is. Op twee platen worden foto's van stempelafslagen van de Hollandse dukaat van 1791 en van de Utrechtse dukaten van 1768, 1785, 1788, 1792 en 1806 gegeven, alsmede de foto's van een stempelafslag van de in Rusland geslagen dukaat van 1818 en van de aldaar geslagen dukaat van 1840. Van deze 19e eeuwse dukaten wordt gezegd, dat alleen de stempels van 1818 en 1849 bewaard gebleven zijn, doch dat in de Ermitage dukaten berusten van 1830, 1832, 1834, 1835, 1837, 1838, 1839 en 1840, die hiermede nauwkeurig overeenkomen. Voorts wordt nog medegedeeld, dat alle na 1849 geslagen dukaten het jaartal 1849 voeren. Van deze laatste dukaat blijken drie verschillende stempels te bestaan.

Laten we nu eens zien, wat deze publicatie ons leert. Voor wat de dukaten uit de tijd van ons Koninkrijk betreft is dit niet veel. De stempelafslag van de dukaat van 1818 en de afgebeelde dukaat van 1840 zijn volkomen identiek met de dukaten, die ik reeds in mijn vorig artikel signaleerde als zijnde van Russische oorsprong en de in de Ermitage aanwezige dukaten van 1830—1840 waren ook hier reeds bekend. In zoverre is de studie van Rosanov dus slechts een bevestiging van de juistheid van mijn conclusies.

We zullen ons nu alleen bezig houden met de vóór 1818 in Rusland en mogelijk ook elders geslagen Nederlandse dukaten.

Dank zij de vriendelijke welwillendheid van de directeur van de Ermitage, kwam ik in het bezit van een stel fraaie foto's van alle aldaar bewaard gebleven stempels. Dit waren Utrechtse dukaten van 1768, 1769, 1785, 1786, 1788, 1792, 1800, 1801, 1802, 1803, 1805, 1806 en een onafgewerkt stempel zonder het laatste cijfer van het jaartal van dit laat-

ste type (18—0), voorts Hollandse dukaten van 1781, 1784 en 1791. In zijn boven aangehaald artikel heeft Rosanov reeds medegedeeld, dat er ook stempels voor de Utrechtse dukaat van 1804 zijn geweest. Verder is ons gebleken, dat er ook een stempel voor deze dukaten van 1807 heeft bestaan. Onbekend blijven dus voorlopig de dukaten, die blijkens het artikel van Rosanow van 1730—1738, in 1762 en in 1804 geslagen zijn, alsmede de valse Hollandse dukaten van 1752, 1753 en 1768 en de valse Utrechtse van 1770 en 1804, waarvan het bestaan uit Nederlandse gegevens is gebleken ³.

Aangezien de in Rusland in de 18e eeuw geslagen Utrechtse en Hollandse dukaten zeer goed zijn nagemaakt en het niet mogelijk is voor deze nabootsingen een algemeen kenmerk aan te geven, zoals dit voor de 19e eeuw mogelijk was, is een grondige kennis van de echte stempels noodzakelijk om echt en vals te kunnen onderscheiden. We geven dus eerst een overzicht van hetgeen de echte dukaten ons leerden.

Voor de te Utrecht geslagen dukaten zijn in de 18e eeuw achtereenvolgens in gebruik geweest:

1e. Een stempel, gesneden door de Utrechtse graveur Pieter van Cuylenburg (1674—1720), dat ook door zijn opvolger Roelof van Cuylenburg (1720—1737) gebruikt is (Pl. IV, 1). Deze dukaat, die niet bij Verkade staat afgebeeld, heeft op de voorzijde een wijdbeens staande ridder met een steekvormig hoofddeksel en hoog tussen de benen een rozet als muntmeesterteken van de muntmeesters Johan van Romond (1679—1710), Sibertus van Romond (1710—1732) en Johan van Romond (1734—1738). Het omschrift op de voorzijde luidt: *CONCORDIA RES - PAR - VÆ CRES TRA-*. Geen binnencirkel. Volgens de muntbussen is deze dukaat in alle jaren tussen 1679 en 1738 geslagen, maar van de 18e eeuw zijn die van 1715, 1716, 1721, 1723, 1724, 1732, 1734, 1736, 1737 en 1738 mij niet bekend.

2e. Een stempel voor de dukaten, die de muntmeester Hendrik Maurits Eijk (1732—1734) heeft geslagen. Deze dukaat, alleen bekend van 1732, heeft evenals de ducatonen een eik als muntmeesterteken.

3e. Een stempel, gesneden door de Utrechtse graveur Claes van Swinderen (1738—1757). Deze dukaat is in hoofdzaak van het type Verkade 98—4 en voert het omschrift *CONCORDIA RES - PAR: CRES: TRA*. Geen muntmeesterteken. Ook deze dukaat is volgens de muntbussen jaarlijks geslagen, doch de jaargangen 1738, 1739, 1740, 1746 en 1751 zijn mij niet bekend.

4e. Een stempel, gesneden door de Utrechtse graveur Laurens Natter (1757), waarmede ook nog in 1758 gemunt is. Deze dukaat gelijkt veel

op de voorgaande, doch heeft een langere, meer naar omlaag gerichte linker onderarm en een naar rechts overhellende pijlenbundel met anders getekende linten.

5e. Een stempel van de Utrechtse graveur Johan Conrad Marmé (1757—1763), dat na diens vertrek aanvankelijk ook door zijn zoon en opvolger Johann Wilhelm Marmé (1763—1819) gebruikt is. Deze dukaat valt onmiddellijk op door de hoog opgerichte rechter elleboog. Het omschrift op de voorzijde is ongewijzigd, doch de letters zijn kleiner (Pl. IV, 2). Ook deze dukaat is volgens de muntbussen jaarlijks geslagen tot 1776, maar de jaargangen 1765, 1771 en 1772 zijn mij niet bekend. Van de dukaat van 1766 berust een eenzijdige proef van de voorzijde in koper in het K.R.M.

6e. Een stempel van bovengenoemde Johann Wilhelm Marmé, waarvan zich in het K.R.M. fraaie proefslagen van voor- en keerzijde in messing bevinden (Pl. IV, 4). Op deze dukaat is de rechter elleboog weder normaal geplaatst, zodat de onderarm horizontaal loopt. Het omschrift luidt nu: CONCORDIA RES - PAR . CRES . TRA . Deze dukaat is bekend van alle jaren van 1777 tot 1787.

7e. Een nieuw stempel van dezelfde stempelsnijder, waarop de ridder iets slanker getekend is en de tussenruimte tussen de woorden CONCORDIA en RES alsmede de tussenruimte tussen het muntteken en het zwaard groter zijn. Eenzijdige proefslagen in wit metaal van voor- en keerzijde, gedateerd 10 maart 1787; bevinden zich in het K.R.M. (Pl. IV, 6). Deze dukaten bestaan van alle jaren tot 1795.

8e. De stempels van de dukaten van 1796—1808 van dezelfde graveur, die van 1805—1808 misschien van Hendrik de Meijer, die in 1795 wegens diens hoge leeftijd naast Marmé werd aangesteld, hoewel in meerdere details verschillend, hebben een vast kenmerk gemeen. Op al deze dukaten is de middelste pijlspits steeds iets te kort, dus een dergelijk kenmerk als we ook in de 19e eeuw hebben leren kennen. Op de voorzijde staan achter PAR en CRES nu weder dubbele punten en op de keerzijde is het vierkant dubbel omlijnd (Pl. IV, 10).

Als we nu met deze dukaten de foto's van de stempelafslagen der Russische dukaten vergelijken, zien we de volgende verschillen:

a. De dukaten van 1768 (Rozanov, Pl. I, 7) en 1769 zijn van het hierboven onder 5e genoemde type, doch de onder de rechter hand uitstekende knop van het zwaard staat hier *boven* en niet *op* de bandelier zoals op de te Utrecht geslagen dukaten. Het uiteinde van de staart van het cijfer 7 ligt hoger dan de voet van het cijfer I, terwijl deze op de te Utrecht geslagen dukaten op dezelfde lijn liggen. De linten van de

pijlenbundel zijn geheel anders getekend: in scherpere hoek gebogen. Een Russisch exemplaar van 1769 berust in het Kon. Penningkabinet (Pl. IV, 3).

b. De Russische dukaten van 1785 en 1786 (Rosanov, Pl. II, 8) zijn van het hierboven onder 6e genoemde type, doch zijn van de te Utrecht geslagen dukaten onmiddellijk te herkennen aan de punt onder het muntteken, die hier niet midden onder het stadswapentje staat, doch duidelijk rechts onder. We troffen de in Rusland geslagen dukaat van 1786 aan in de collecties van het Kon. Penningkabinet en van de Nederlandsche Bank (Pl. IV, 5). Men lette ook op de stand en de vorm van de cijfers van het jaartal en de verschillen op de keerzijde.

c. De Russische dukaten van 1788 (Rosanov, Pl. II, 9) en 1792 (Rosanov, Pl. II, 10) zijn van het hierboven onder 7e genoemde type, doch de bovenzijde van de pijlspitsen ligt nagenoeg in één horizontale lijn, de ridder is slanker getekend met kleiner hoofd en meer gestrekte benen, terwijl de letters van het omschrift kleiner zijn en het zwaard langer is (boven het muntteken uitstekend). De linten van de pijlenbundel verlopen geheel anders, nl. minder gebogen (foto van stempelafdruk Pl. IV, 7).

d. De Russische dukaat van 1801, gelijk op die van 1788 en 1792, ook wat de linten van de pijlenbundel betreft, doch heeft PAR:CRES: en de punt onder het muntteken weder te veel naar rechts. Het uiteinde van het zwaard, dat onder de rechter hand en onder de bandelier uitsteekt, heeft twee knoppen onder elkaar (dubbele punt) (foto van stempelafdruk Pl. IV, 9).

e. De Russische dukaten van 1800, 1802 en 1803 zijn van een zelfde type. Zij hebben — met die van 1805—1807 — één vast kenmerk gemeen nl. de aaneengeschreven woorden CONCORDIARES. Zij zijn van het hierboven onder 8e genoemde type en van de echte dukaten gemakkelijk te onderscheiden door het veel sterker in de knie doorgebogen linker been, de afwijkende vorm van het laatste cijfer van het jaartal (de 2 met veel grotere bovenlus en de 3 met veel grotere onderlus) en doordat op alle te Utrecht geslagen dukaten, gelijk reeds onder 8e is vermeld, de middelste pijlspits steeds korter is dan de andere, wat op de Russische dukaten niet het geval is (Pl. IV, 11). Er bestaan echter van de beide laatste jaren nog andere valse dukaten. In mijn vorig artikel gaf ik reeds een afbeelding van de stempelafslag van een in Württemberg geslagen dukaat van 1802 en van 1803 bezit de Rijksmunt een valse dukaat met PAR.CRES. i.p.v. PAR:CRES: en waarop de bovenkant der pijlspitsen sterk naar links omlaag helt en het linkerbeen geheel gestrekt is (Schulman

No. 39b: Pl. IV, 14). Ik wil er nog op wijzen, dat op de echte Utrechtse dukaten van 1800—1802 de linten van de pijlenbundel anders verlopen dan op de overige van 1802 en op die van 1803. De Russische dukaten van 1800 komen met de eerste, die van 1802 en 1803 met de tweede groep overeen.

Van een geheel ander type zijn de in Rusland geslagen dukaten van 1805, 1806 en 1807. Zij zijn onmiddellijk te herkennen aan de veel te dunne armen en benen van de ridder. Op plaat III staan de echte en valse dukaten van 1805 en 1807 afgebeeld, die van 1806 bij Rosanov (Pl. II, 11) en Schulman geeft afbeeldingen van die van 1806 en 1807 (resp. Nos. 118a en 119b). Van dit type is ook het niet afgewerkte stempel van de Russische dukaat met jaartal 18—0. Ik vermoed, dat dit stempel later voor de dukaat van 1807 is gebruikt. In het Kon. Penningkabinet berust een dukaat van 1805 met de fout *CRE:STRA:* (Schulman No. 41a, Pl. IV, 15); in de Nederlandse Bank een Russische dukaat van 1805, waarop het laatste cijfer van het jaartal iets anders getekenis is.

Ik moge er nog op wijzen, dat op de echte Utrechtse dukaten van 1806—1808 de ridder geheel anders getekend is dan op die van 1800—1805, de voorzijden van het linker been en van de romp liggen nu, evenals op de Russische dukaten van 1805—1807 in één gebogen lijn. Dit doet vermoeden, dat er ook wel een dergelijk stempel van de echte dukaten van 1805 zal zijn geweest.

Uit het vorenstaande hebben wij immers gezien, dat telkens als te Utrecht een nieuw stempel in gebruik genomen werd, de eerstvolgende Russische emissie naar dit nieuwe stempel werd gecopieerd.

De Hollandse dukaten van de 18e eeuw schijnen steeds gemaakt te zijn van het poinçon, dat de stempelsnijder-generaal Drappentier gesneden heeft; ik vermag althans geen verschillen te zien behalve misschien voor die der laatste jaren, welke dan door de graveur Joseph Everts (1784—1807) gemaakt moeten zijn. Op deze laatste dukaten zijn de benen van de ridder wat zwaarder, de linten van de pijlenbundel iets anders getekend en is het zwaard veelal korter (Pl. IV, 16).

De in Rusland geslagen Hollandse dukaten van 1781, 1784 en 1791 (Rosanov Pl. I, 6) vertonen duidelijke verschillen. De kwasten van de bandelier staan op de echte dukaten gescheiden van het rechter bovenbeen, op de in Rusland geslagen dukaten zijn zij breder en liggen zij geheel tegen het rechter bovenbeen aan. Verder komt de bovenzijde van de pijlenbundel op de in Rusland geslagen dukaten dichter bij de borst dan op de echte en zijn de letters van de omschriften zwaarder. We troffen de Russische dukaat van 1784 aan in de verzameling van de Neder-

landse Bank (Pl. IV, 17). Men lette ook op de scherpere hoek tussen de rechter boven- en onderarm, het in de knie meer doorgebogen linker been, de linten van de pijlenbundel en op de keerzijde de rondere vorm van de schelpvormige figuren en op de letters van het inschrift, vooral de R, F en G.

Geslagen aantallen

Rosanov zegt, dat er onder de keizerin Anna Iwanowna (1730—1740) in Rusland 12.764 Nederlandse dukaten geslagen zijn. Dit aantal vindt men ook in De Chaudoir⁴, waar gezegd wordt: 8764 in 1730 en 4000 in 1738. Verder deelt Rosanow nog mede, dat er onder keizer Peter III (1762) nog 1000 dukaten geslagen zijn. Deze zeer kleine getallen maken het begrijpelijk, dat de eerste in Rusland geslagen dukaten niet teruggevonden zijn.

Veel belangrijker was de muntslag onder keizerin Catharina II (1762—1796). Volgens Rosanov zijn er onder haar regering tot 1795 337.737 Nederlandse dukaten geslagen, doch dit aantal moet worden vermeerderd met een hem onbekend gebleven aantal, dat nog in 1796 geslagen is. Volgens hem zijn er in 1770 90.100 dukaten geslagen en in 1771 nog 50.000, daarna kende hij geen gegevens vóór 1788. Gezien het bestaan van dukaten van 1781, 1784, 1785 en 1786 lijkt het waarschijnlijk, dat er in deze jaren ook wel gemunt zal zijn. We krijgen dan het volgende overzicht:

1770/1771	met jaartallen 1768, 1769 en 1770		140.100
178?	met jaartallen 1781, 1784, 1785 en 1786		onbekend aantal
1788	met jaartal 1788	} tezamen	193.637
1792-1795	met jaartallen 1791 en 1792		
1796	met dezelfde jaartallen?	} onbekend aantal, misschien de 10.073, die onder keizer Paul I ontmunt zijn.	-

De totale muntslag onder Catharina II zal de 500.000 dus wel niet overschreden hebben. Daartegenover staan aan echte dukaten omstreeks 2.000.000, die te Utrecht geslagen zijn met de jaartallen 1768, 1769, 1770, 1785, 1786, 1788 en 1792 en omstreeks 1.500.000, die te Dordrecht

geslagen zijn met de jaartallen 1768, 1769, 1781, 1784 en 1791, zodat er ongeveer zeven maal zoveel echte als valse zijn geslagen.

Onder keizer Paul I (1796—1801) zijn geen dukaten geslagen, doch onder zijn opvolger keizer Alexander I ruim 7.000.000. Trekt men hiervan af de 1.800.000 dukaten, die in 1818 geslagen zijn, dan blijven er ongeveer 5.200.000 over voor de jaren 1801—1807.

Aangezien Mr. Besier de 5e en 6e muntbus van de Utrechtse muntmeester G. J. L. du Marchie Servaas niet kende, van diens eerste muntbus geen dukaten vermeldt, en bovendien nog enkele rekenfouten maakte, geef ik in bijlage I een volledig overzicht van de muntbussen van deze muntmeester, waaruit men zien zal, dat hij van 18 Juni 1800 tot 31 December 1807 in deze jaren 10.768.870 dukaten (met inbegrip der dubbele dukaten) geslagen heeft. Voor het totaal der jaargangen 1800—1807 zal dit getal nog moeten worden vermeerderd met \pm 1.000.000 dukaten van 1800 uit de tweede muntbus.

Als we nu aannemen, dat de verdeling over de verschillende jaargangen ongeveer evenredig is met de tijdsduur van de muntbus (wat niet juist behoeft te zijn), komen we voor de jaren 1800—1807 tot onderstaande aantallen dukaten, waarin de dubbele dukaten voor twee dukaten zijn berekend.

1800	2.100.000
1801	1.290.000
1802	1.860.000
1803	2.539.000
1804	930.000
1805	942.000
1806	1.191.000
1807	933.000
	<hr/>
	11.785.000

Als we nu verder aannemen, dat het juist is, wat Minister Gogel in een rapport aan Koning Lodewijk Napoleon, kort na diens inhuldiging schrijft, dat er op elke vier dukaten één dubbele dukaat geslagen wordt, zijn er in 1806 en 1807 respectievelijk 198.500 en 155.500 dubbele dukaten geslagen. Uit ons kaartstelsel kenden we de verhouding der jaartallen der dubbele dukaten en daaruit kon — rekening houdende met enig verloop ten nadele der oudere jaren — het aantal dubbele dukaten van elk jaar worden geschat en daaruit volgden dan ook de aantallen der te Utrecht geslagen dukaten. Het resultaat van deze berekening was:

	Dubbele dukaten	Dukaten	Totaal, omgerek. in duk.
1800	350.000	1.400.000	2.100.000
1801	215.000	860.000	1.290.000
1802	115.000	1.630.000	1.860.000
1803	365.000	1.809.000	2.539.000
1804	250.000	430.000	930.000
1805	301.000	340.000	942.000
1806	198.500	794.000	1.191.000
1807	155.500	622.000	933.000
Totaal	1.950.000	7.885.000	11.785.000

Aangezien er in Rusland in deze jaren ongeveer 5.195.000 dukaten geslagen zijn, volgt hieruit een totaal van 13.080.000 dukaten. Weder op grond van ons kaartsysteem en rekening houdende met enig verloop ten nadele der oudere jaren, kon hieruit een bruikbare schatting van het aantal dukaten van elk jaar worden verkregen en daaruit volgde na aftrek van het aantal te Utrecht geslagen dukaten, een schatting der jaarlijks in Rusland geslagen dukaten. Het resultaat was:

	Te Utrecht	In Rusland	Totaal	Verhouding
1800	1.400.000	100.000	1.500.000	14 : 1
1801	860.000	100.000	960.000	9 : 1
1802	1.630.000	75.000	1.705.000	22 : 1
1803	1.809.000	280.000	2.089.000	6½ : 1
1804	430.000	440.000	870.000	1 : 1
1805	340.000	960.000	1.300.000	1 : 2¾
1806	794.000	1.300.000	2.094.000	1 : 1½
1807	622.000	1.940.000	2.562.000	1 : 3
Totaal	7.885.000	5.195.000	13.080.000	

Bij het beschouwen van deze staat, dient in het oog te worden gehouden, dat de jaarlijks te Utrecht geslagen aantallen niet veel met de waarheid kunnen verschillen — al kan van elk jaar het geslagen aantal wel enkele tienduizenden meer of minder zijn geweest — doch dat de schatting der overige aantallen veel onnauwkeuriger is, omdat het in het geheel niet vaststaat in welke mate de in Rusland geslagen dukaten ten slotte in ons land gekomen zijn. Het hoofddoel was echter om te laten zien, dat in de eerste jaren te Utrecht veel meer dukaten zijn geslagen dan in Rusland, doch in de laatste drie jaren veel meer in Rusland dan te Utrecht, wat ook in overeenstemming is met het veelvuldig voorkomen der valsé dukaten van 1805, 1806 en 1807.

De voorraad dukaten was in 1807 in Rusland zo groot geworden, dat de aanmaak gestaakt werd. Blijkens een schrijven van de directeur van de Ermitage zijn uit deze voorraad in de jaren 1808—1813 nog ruim 3½ miljoen stuks uitgegeven. Uit enkele in het archief van 's Rijks Munt aanwezige stukken blijkt voorts, dat keizer Alexander I in 1814 en 1815, toen hij in verband met de Napoleontische oorlog in West-Europa verbleef, te Utrecht dukaten heeft laten slaan. Eerst in 1818 is in Rusland de aanmunting hervat.

De in Württemberg geslagen Utrechtse dukaten heb ik nog niet gevonden. Ik moge de verzamelaars opwekken hun voorraad na te zien en vondsten te melden, omdat nog heel wat lacunes zijn aan te vullen.

¹ A. van der Wiel, „Valse Nederlandse dukaten”, *Jaarboek* 39 (1952), p. 41-59.

² S. A. Rosanov, „Gouden Lobantchiki”, *Musée de l'Ermitage, Travaux du Département numismatique*, I (1945). Nederlandse vertaling aanwezig in de bibliotheken van 's Rijks Munt en van het Kon. Penningkabinet.

³ *Jaarboek* 39 (1952), p. 51.

⁴ Baron S. de Chaudoir, *Aperçu sur les monnaies russes*, St. Petersburg 1836, tabel 5.

SUMMARY

Counterfeit Netherlands Ducats II — After a discussion of Rosanov's important paper on this subject, the subsequent dies of the Utrecht and Holland ducats are enumerated. The differences between the Netherlands ducats and their 18th century Russian imitations are pointed out. Finally, the numbers of ducats, struck at Utrecht and in Russia, are calculated.

Muntbussen	Tijdvak	Busopening	Muntsoort	Geslagen aantal		Verbruikt voor essai	In omloop gekomen
				Marken	Stuks		
1e	10 Mrt. 1797-	13 Dec. 1799	Gd. Dukaten ¹	2 667	186 690	35	186 655
	12 Oct. 1799		Zilv. Dukaten	130 212	1 134 066	96	1 133 970
	Op 16 Mei 1798		Guldens	704	16 334	35	16 299
	Op 23 Dec. 1797		Ducatons	48	360	—	360
	Op 22 Dec. 1798		Dubb. Stuivers	27	4 070	—	4 070
2e	29 Oct. 1799-	18 Juni 1800	Gd. Dukaten	19 810	1 386 700	210	1 386 490 ²
	16 Juni 1800		Zilv. Dukaten	18 506	161 176	96	161 080
			Guldens	1 645	38 168	69	38 099
3e	18 Juni 1800-	5 Feb. 1801	Gd. Dukaten	17 891	1 252 370	210	1 252 160
	2 Feb. 1801		Zilv. Dukaten	133 646	1 163 975	96	1 163 879 ³
4e	10 Febr. 1801-	24 Nov. 1801	Gd. Dukaten	13 702	959 140	210	958 930
	21 Nov. 1801		Zilv. Dukaten	112 662	981 217	96	981 121
5e	Nov. 1801-	2 Nov. 1802	Gd. Dukaten ¹	25 710	1 799 700	280	1 799 420
	Oct. 1802		Zilv. Duk. ¹	100 372	874 179	96	874 083
6e	9 Nov. 1802-	26 Juli 1803	Gd. Dukaten ¹	24 715	1 730 050	280	874 083
	23 Juli 1803		Zilv. Duk. ¹	136 052	1 184 930	96	1 184 834
7e	2 Aug. 1803-	11 Feb. 1804	Gd. Dukaten	18 242	1 276 940	280	1 276 660
	4 Feb. 1804		Zilv. Dukaten	54 266	472 624	96	472 528
8e	8 Mrt. 1804-	3 Sept. 1805	Gd. Dukaten	17 629	1 234 030	280	1 233 750
	31 Aug. 1805		Zilv. Dukaten	109 983	957 885	96	957 789 ⁴

9e	10 Sept. 1805-	27 Oct. 1806	Gd. Dukaten	20 414	1 428 980	96	1 428 700
	22 Oct. 1806		Zilv. Duk. ¹	66 608	580 115	280	580 019
10e	29 Oct. 1806-	2 Jan. 1808.	Gd. Dukaten	15 568	1 089 760	280	1 089 480
	31 Dec. 1807		Zilv. Dukaten	17 327	150 908	96	150 812

In het aantal dukaten zijn de dubbele dukaten mede gerekend en in het aantal zilveren Rijders (Ducats) ook de halve zilveren Rijders.

De zilveren dukaten zijn hier berekend op het wettelijk gewicht van $8 \frac{29192}{41151}$ stuks per mark.

¹ Deze rekeningen zijn in het archief van Raden en Generaal-Meesteren niet meer aanwezig, de gegevens zijn ontleend aan een bewaard gebleven staat van busopeningen. Voor de eerste muntbus kon het geslagen aantal dukaten worden bevestigd door de berekening van de sleischat, die in de rekening vermeld wordt. De 6e, 7e, 8e, 9e en 10e muntbus zijn ook te vinden in het archief van de Essayeur-Generaal (Inventaris Alg. Rijksarchief No. 65).

² Besier maakte een rekenfout en geeft 100000 te veel.

³ Besier maakte een rekenfout en geeft 10000 te veel.

⁴ Besier maakte een rekenfout en geeft 1000 te veel.

De door Besier vermelde aantallen gouden en zilveren dukaten van 1802 zijn onjuist.

BIJLAGE II

Nota van de Nederlandse gezant bij het Russische hof, Baron Gevers van 12/24 augustus 1868 aan de Russische Minister van Buitenlandse Zaken.

„Herhaaldelijk werden in de Nederlanden dukaten in omloop gebracht, die, niet in Nederland geslagen werden en klaarblijkelijk van Russische oorsprong zijn.

De Koninklijke regering zou erover wenschen te worden ingelicht of in Rusland nog dukaten van deze soort worden vervaardigd. De ten onzent gevonden exemplaren wijzen hierop. In dat geval heb ik de eer Uwe Excellentie krachtens ter zake ontvangen instructies mede te delen, dat de Wet van 26 Nov. 1847 aan de Utrechtse Munt het recht geeft Nederlandse dukaten te slaan voor allen, die zich tot haar wenden. Bijgevolg behoeven particuliere personen in Rusland, die dergelijke munten nodig hebben en deze volkomen in overeenstemming wenschen met de oude Nederlandse dukaten, zich slechts te wenden tot de directeur van de Munt te Utrecht.

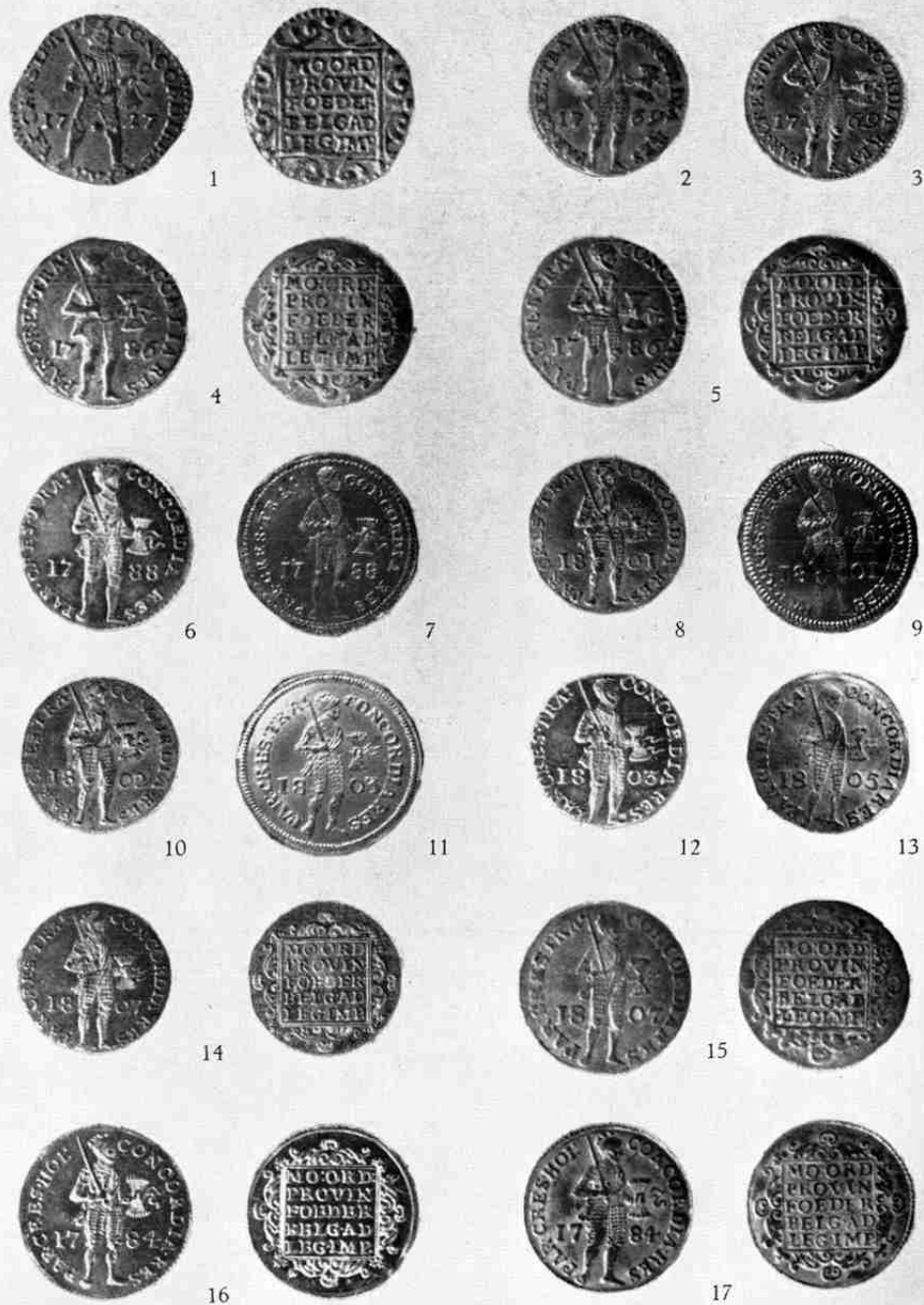
„Ontvangt, Mijnheer de Geheimraad, de verzekering van mijn hoogachting, enz.” (Nederlandse vertaling van de Russische tekst in het artikel van Rosanov).

BIJLAGE III

Brief van de Minister van Financiën Reiter aan de Staatskanselier Görtsjakov van 19 oktober 1868 (No. 1188).

„Aan de St. Petersburgse Munt werden inderdaad van oudsher en tot de laatste tijd gouden dukaten, gehalte 94, geslagen, die naar gewicht en uiterlijk geheel overeenkomen met vroegere Nederlandse dukaten. Deze munt wordt officieel „de bekende munt” genoemd en wordt in hoofdzaak gebruikt voor het verrichten van buitenlandse betalingen door 's Rijks Schatkist. In de dossiers van het Ministerie van Financiën zijn tot heden geen aanwijzingen gevonden betreffende de aanvang van deze merkwaardige gewoonte, maar het is moeilijk te veronderstellen, dat onze Regering hiertoe geen toestemming van de Nederlandse Regering had, aan wie dit feit in ieder geval volkomen bekend was. Terzake komend heb ik de eer te adviseren, dat men naar mijn mening, niet ingaande op de boven uiteengezette bijzonderheden, aan de Nederlandse Regering zou kunnen mededelen, dat de Nederlandse dukaten niet in Rusland zullen worden aangemunt en dat in geval hieraan behoefte bestaat, het Ministerie niet zal nalaten gebruik te maken van het voorstel om ze te bestellen bij de Utrechtse Munt.”

(Nederlandse vertaling van de Russische tekst in het artikel van Rosanov).



1, 2, 4, 6, 8, 10, 14 Utrechtse dukaten; 16 Hollandse dukaat; 3, 5, 7, 9, 11, 15, 17 Russische imitaties; 12, 13 andere imitaties
Kon. Penningkabinet, behalve: 6 en 16 's Rijks Munt; 2, 4, 15, 17 Ned. Bank;
7, 9, 11 stempels te Leningrad